

Fejlődés és fejlesztés 2020 előtt és után – Beszámoló a III. Területfejlesztők Napjáról

Development before and after 2020 – Report on the 3rd Regional Developers' Day

HORECZKI RÉKA, RÁCZ SZILÁRD, ZSIBÓK ZSUZSANNA

HORECZKI Réka: tudományos munkatárs, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde u. 22.; horeczki.reka@krtk.hu; <https://orcid.org/0000-0003-3131-681X>

RÁCZ Szilárd: tudományos munkatárs, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde u. 22.; szracz@rkk.hu; <https://orcid.org/0000-0002-9397-2620>

ZSIBÓK Zsuzsanna: tudományos munkatárs, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde u. 22.; zsibok@rkk.hu; <https://orcid.org/0000-0001-9383-1134>

Réka HORECZKI: research fellow, Institute for Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies; Papnövelde u. 22., H-7621 Pécs, Hungary; horeczki.reka@krtk.hu; <https://orcid.org/0000-0003-3131-681X>

Szilárd RÁCZ: research fellow, Institute for Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies; Papnövelde u. 22., H-7621 Pécs, Hungary; szracz@rkk.hu; <https://orcid.org/0000-0002-9397-2620>

Zsuzsanna ZSIBÓK: research fellow, Institute for Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies; Papnövelde u. 22., H-7621 Pécs, Hungary; zsibok@rkk.hu; <https://orcid.org/0000-0001-9383-1134>

A Magyar Regionális Tudományi Társaság, a KRTK Regionális Kutatások Intézete, a Magyar Urbanisztikai Társaság, az MKT Fejlesztéspolitikai Szakosztálya és az MTA Regionális Tudományok Bizottsága szakmai együttműködésével, a korábbi Területfejlesztők Napja rendezvények¹ folytatásaként szervezte meg 2021. április 28–29-én a „Fejlődés és fejlesztés 2020 előtt és után” című konferenciáját. A pandémia miatt online keretek közt zajlott rendezvény fő célkitűzései a következők voltak: értékelni a magyar területi politika és területi fejlődés elmúlt időszakát (2014–2020), alulról szerveződve megvitatni az aktuális kérdéseket (pl. 2021–2027 EU programozási időszak), illetve javaslatokkal szolgálni a területi politika cél-, eszköz- és intézményrendszerének jövőbeli alakításához. A tanácskozás lehetőséget biztosított a résztvevők véleményének kötetlen kifejtésére, ennek eredményeként sikerült alaposan körbejárni a területi fejlődés sajátosságait és problémáit. A területi léptékeket illetően a különböző szubnacionális szintek (járás, megye, régió), funkcionális terek (település, város, vidék, agglomeráció, iparági körzet stb.) és a szélesesen értelmezett nemzeti (országos, Kárpát-medencei, szomszédsági) szint egyaránt napirendre kerültek. Az esemény kiemelten foglalkozott

a fontosabb ágazati politikák területi hatásaival és a koronavírus-járvány területi következményeivel.

Gál Zoltán, az MRTT elnökének köszöntőjét követően a plenáris ülés résztvevői a legfontosabb fejlesztési kihívásokat, dilemmákat vitatták meg. Rechnitzer János professor emeritus, az MRTT tiszteletbeli elnöke az „unortodox” területi politika sajátosságait és intézményeit vette számba. Előadásában hangsúlyozta a területi dimenzió szerepét, ugyanakkor bemutatta e dimenzió bizonytalanságát is az állandóan változó hazai állammodellben. Ezen felül kiemelte a decentralizációs ciklusok gyengülését és a 2010-től újra megmutatózó, a pandémia következményeként erősödő centralizáció jövőbeli dominanciáját. A professzor következtetései többek között az összefogásra, a szervezeti bástyák megtartására és a folyamatok, hatások széleskörű bemutatására ösztönöznek.

Józsa Viktória, a Nord Consult Kft. ügyvezető igazgatója “Stratégiai tervek és programok hazánkban az EU-csatlakozástól a jelenkorig” címmel tartott előadást. Ebben összefoglalta a magyarországi stratégiai tervezés és programozás fő mérföldköveit, elemezte az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció specifikus területi céljait, valamint azok kapcsolódását a hazai és az uniós célkitűzésekhez. Az előadó bemutatta a hazai regionalizáció néhány lehetséges szakaszolását a rendszerváltás utáni indulástól annak válságéveibe (2010–2015), majd a programok sűrűsödését a 2016-tól kibontakozó lehetséges “új felívelés” szakaszában. Elemezte a különböző uniós tervezési időszakok operatív programjainak egymásra épülését, evolúcióját, kiemelve, hogy a területi egyenlőtlenségek csökkentése a 2021–2027-es tervezési időszakban is kiemelt prioritás. Az előadó zárás-képpen örvendetesnek nevezte, hogy megfigyelhető a szakpolitika nyitása a szakma, illetve a tudomány irányába.

Salamin Géza, a Magyar Urbanisztikai Társaság elnöke a területi tervezés európai átalakulási trendjeit vázolta fel előadásában. Ennek során összegezte, hogy a tervezési irodalomban milyen nemzetközi, uniós térben zajló területfejlesztési és területi tervezési folyamatok azonosíthatók. Meglátása szerint a Rechnitzer János által bemutatott jelenségek (a centralizáció, a társadalmi tőke jelentőségének előtérbe kerülése, a depopulizáció, a területi különbségek stabilizálódása, a háttérbe szoruló területi politika stb.) nem csak Magyarországon érhetők tetten. A részletes szakirodalmi áttekintés eredményeit ütköztette a gyakorlat tapasztalataival, ezekből kiindulva azonosította a fő csomópontokat, tisztázta a területi tervezés és a területfejlesztés fogalmait. Az új trendek között azonosította a posztmodern társadalomfilozófia szemléletét. Ennek jellemzője, hogy a tervezés helyett a puhább, “governance” megközelítést alkalmazza, amelynek eredményeként felértékelődik a vertikális és horizontális koordináció, elmosódik a formális szereplők, mint a megye vagy a helyi önkormányzatok kompetenciája, és új szereplők jelennek meg. Végül kiemelte az újfajta, puha és képlékeny terek megjelenését, mivel a területi tervezés cselekvési terei már nem kötődnek szigorúan a közigazgatási határokhoz, azok inkább kompetenciahatárok által megha-

tározott terek lettek, sokszor informálisak, s ezért rugalmasabbak is. Az előadó összegzőképpen megállapította, hogy Magyarországon nem szűnt meg a térbeli politika, csak más lett, példaként utalt a Modern Városok Programra, a zöld megújuláshoz köthető forrásokra vagy a Digitális Falu Programokra.

Finta István, a KRTK RKI tudományos munkatársa az új programozási időszakra figyelemmel a társadalmi részvétel lehetőségeire és korlátaira hívta fel a hallgatóság figyelmét. A 2021–2027-es időszakban várhatóan a korábbiaknál jóval több uniós forrás érkezik Magyarországra, ezért fontos, hogy a centralizált, felülről lefelé építkező fejlesztéspolitikában is megjelenjenek az alul megfogalmazott vélemények, mert a források felhasználásának hatékonysága alapvető hatást gyakorol hazánk fejlődési pályájára és az uniós rangsorban elfoglalt helyére. Az uniós szabályozásban és a hazai jogszabályokban egyaránt le van fektetve a véleményezés, az érintett partnerek bevonásának kötelezettsége, de a gyakorlatban e jogszabályokat már hiányosan tartják be. Az előadó összevetette a paternalista fejlesztési politika és a részvételi demokrácia működésének jellemzőit és a társadalmi részvétel eltérő lehetséges következményeit. Hangsúlyozta a következetes célhierarchia fontosságát, szükségesnek tartotta a kedvezményezett járások területi lehatárolásának felülvizsgálatát, végül összegzőképpen elmondta, hogy egy ország fejlesztéspolitikája valós helyi igényeken nyugvó, koherens területi tervekre építkezve biztosíthat olyan versenyképes pozíciót, amely az uniós rangsorban nem az utolsó negyedek jelöli ki az ország számára.

Forman Balázs a két nagy világgazdasági válság (2008, illetve 2020) összehasonlítására vállalkozott jellemzőik és következményeik alapján. A Budapesti Corvinus Egyetem docense szerint a világgazdaság komplexitása, a helyi problémák felerősödése eredményeként a válságok kora következik. A 2020-as válságot rendszerválságnak tartja, ezért véleménye szerint újra kellene definiálni a piacgazdaságot és azokat a tényezőket, amelyek keretei között az működik. Az előadó bemutatta a német szociális piacgazdaság átalakulását, majd összehasonlította a különböző világrégiók országában működő piacgazdasági modelleket, kitérve az államadósság, a gazdasági növekedés, a közvetlen külföldi működőtőke-befektetések alakulására. Ezt követően felvázolta, hogy a 2020-as válság milyen változásokat hozott a vállalati szektor és a közlekedés különböző ágai számára, továbbá hogy az első három járványhullám miként érintette Magyarország megyéit. Záróképpen megállapította, hogy egy sokkhatás nemcsak önmagában jelent válságot, hanem felszínre hozza a halmozódó strukturális feszültségeket is. Ugyanakkor a válságból való kilábalást befolyásolja, hogy milyen a különböző térségek felkészültsége, mindez pedig a világgazdaság átrendeződését vonja maga után.

A plenáris előadásokat követően került sor a szekcióülésekre, amelyek rendhagyó módon nem párhuzamosan, hanem plenáris jelleggel zajlottak. Az első napon kora délután a „Válság és gazdaság” című szekcióülést Lengyel Balázs tudományos főmunkatárs (KRTK KTI), az MTA RTB alelnöke vezette. A szekcióban hat előadás hangzott el. Az előadók a válságok különböző aspektusait és hatásait

vizsgálták: a külföldi működőtőke-vonzás szereplőinek bemutatása során a helyi önkormányzatok szűkülő pénzügyi lehetőségeit; a regionális versenyképesség járási szintű meghatározását; a home office és a távmunka hatását a hazai munkakultúrára; a vidék megváltozott jelentéstartalmát; a gazdasági növekedés és a települési konvergencia főbb jellemzőit.

Késő délután Káposzta József professzor (MATE) elnökletével, hét előadással került sor a „Tapszlatok a vidéki térben” című szekcióra. Az előadók mérleget vontak az eddigi fejlesztési programok eredményeiről és a vidékfejlesztéshez kötődő intézmények működéséről. A Tanyafejlesztési Programok üdvözlendő újszerűségének tartották, hogy a tanyát az ökológiai, gazdálkodási, társadalmi és települési rendszer együtteseként írják le. A Terület- és Településfejlesztési Operatív Programok küldetését megvalósultnak látták, mert megfelelő mértékben támogatták a hátrányos helyzetű térségek infrastruktúráját és a gazdaságfejlesztésükhez szükséges célokat. A Mágnes Program az oktatás területén az egyetemek és középiskolák együttműködését, a szakképzési rendszer és a felsőoktatás változásait támogatta. Az előadók bemutatták továbbá a vidékfejlesztéshez kötődő kiemelt intézmény, a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat munkáját és szerepét.

A konferencia második napján délelőtt a harmadik szekció hat előadással, „Régiók határon innen és túl” címmel a Kárpát-medence fejlesztési kérdéseivel foglalkozott, Nagy Imre professzor (Újvidéki Egyetem), az MRTT alelnöke vezetésével. A szekció előadói bemutatták a romániai irányítási-fejlesztési rendszer trendjeit és összevetették a Visegrádi négyekkel, valamint Bulgáriával, majd a romániai és a magyarországi egy főre jutó GDP országos és regionális bontású trendjeit hasonlították össze, figyelemmel a folyó áron és a vásárlóerőparitáson számolt adatok különbségeire is. A szekcióban betekintést nyerhettünk a határon átnyúló, magyarulakta területeket érintő gazdasági fejlesztésekbe, illetve a határ két oldalán élő magyarok közötti fejlesztési együttműködésekbe, végül áttekintést kaptunk a falvak 21. századi helyzetéről, a Duna-stratégia és a kék gazdaság programjairól, valamint a regionális intézményrendszer szükségessé válásairól.

A kora délutáni, a hosszú távú trendeket, jövőbeli lehetséges fejlődési irányokat öt előadás keretében felvillantó záró szekció a „Távlatok” címet viselte. A tanácskozást Dusek Tamás professzor, az MTA RTB alelnöke, a SZE Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola vezetője elnökölte. Az előadások a területi töké mérésének, alakulásának uniós és magyar sajátosságait, az egészségügyi humán erőforrás-ellátottság területi mintázatait, az egyetemi funkciók változásait, azaz a vállalkozói egyetem megjelenését elemezték. A szekció foglalkozott továbbá a közigazgatás alsó középszintjének (kistérségek, járáások, várostérségek) szerepével és sorsával, valamint a magyarországi városhálózatfejlesztés és -fejlődés trendjeivel történelmi, illetve közép-európai összevetésben.

A konferencia zárásaként késő délután, hat résztvevővel kerekasztalbeszélgetésre került sor, amelyet Szabó Pál tanszékvezető egyetemi docens (ELTE Regionális Tudományi Tanszék), az MRTT alelnöke moderált. Baráth Etele (elnök,

MKT Fejlesztéspolitikai Szakosztály), Fábián Attila (egyetemi tanár, rektor, Soproni Egyetem), Gál Zoltán (elnök, MRTT), Mezei Katalin (egyetemi docens, SZE Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar), Pámer Zoltán (tudományos munkatárs, KRTK RKI), valamint Péti Márton (elnökhelyettes, Nemzetstratégiai Kutatóintézet; egyetemi docens, BCE) között érdemi vita bontakozott ki a hazai területfejlesztés irányvonalairól. A beszélgetés három fő téma köré szerveződött: Magyarország reálkonvergenciája, tágabb környezetében elért pozíciója; a területi tervezés dokumentumai, gyakorlata, szervezési rendszere; a Kárpát-medencei határon átnyúló fejlesztés kérdései. A hozzászólásokban a leggyakrabban visszatérő javaslat az volt, hogy a területi tervezésben szükség van a hosszú távú szemlélet megerősítésére, amit az intézményi kontinuitás és a stabil szakértői háttér, valamint a helyi szereplőkkel való együttműködés tudna támogatni.

A visszajelzések alapján egyértelművé vált, hogy a szélesebb szakma kifejezetten igényli az ilyen jellegű tanácskozásokat, ezért a konferencia főszervezője, Rácz Szilárd, az MRTT titkára ígéretet tett arra, hogy a jövőben az eddigieknél rendszeresebben kerül majd sor a Területfejlesztők Napjának megszervezésére.

Jegyzet

- 1 Balatonkenese 2009 (Rácz, Flander, Tipold 2010), valamint Budapest 2013 (Kovács, Rácz, Tipold 2014).

Irodalom

- Kovács S., Rácz Sz., Tipold F. (2014): Beszámoló a II. Területfejlesztők Napjáról. *Tér és Társadalom*, 1., 210–214. <https://doi.org/10.17649/TET.28.1.2634>
- Rácz Sz., Flander M., Tipold F. (2010): Ahol a szakma találkozik – Beszámoló a Területfejlesztők Napjáról. *Területi Statisztika*, 1., 67–74.